

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING INTELLEKTUAL MULK MUHOFAZASI
BO'YICHA BUTUNJAHON INTELLEKTUAL MULK TASHKILOTI BILAN O'ZARO
HAMKORLIGI**

Mamatqulova Gulzoda Xolmurodovna

Jizzax viloyati yuridik texnikumi o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10040188>

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining intellektual mulk muhofazasi bo'yicha Butunjahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlik aloqalarining yo'lga qo'yilishi, uning rivojlanib borishi hamda o'zaro hamkorlikda amalga oshirilgan ishlar tahlil etilgan. Shuningdek, so'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi tomonidan intellektual mulk muhofazasini ta'minlashda Butunjahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlikni yanada kengaytirish bo'yicha belgilangan chora-tadbirlar va uning tahliliga to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: intellektual mulk muhofazasi, Butunjahon intellektual mulk tashkiloti (BIMT), SIZAK, Texnologiyalar va innovasiyalarni qo'llab-quvvatlash markazi (TIQQM), Intellektual mulkni rivojlantirish sohasida O'zbekiston Respublikasining milliy strategiyasi.

**COOPERATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN ON INTELLECTUAL
PROPERTY PROTECTION WITH THE WORLD INTELLECTUAL PROPERTY
ORGANIZATION**

Abstract. This article analyzes the establishment of cooperation relations with the World Intellectual Property Organization on the protection of intellectual property of the Republic of Uzbekistan, its development, and the work carried out in mutual cooperation. Also, in recent years, the measures established by the Republic of Uzbekistan to further expand cooperation with the World Intellectual Property Organization in ensuring the protection of intellectual property and its analysis have been touched upon.

Keywords: intellectual property protection, World Intellectual Property Organization (WIPO), SIZAK, Technology and Innovation Support Center (TIQQM), National strategy of the Republic of Uzbekistan in the field of intellectual property development.

**СОТРУДНИЧЕСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН ПО ЗАЩИТЕ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ СО ВСЕМИРНОЙ ОРГАНИЗАЦИЕЙ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ**

Аннотация. В данной статье анализируется установление отношений сотрудничества со Всемирной организацией интеллектуальной собственности по защите интеллектуальной собственности Республики Узбекистан, ее развитие, а также работа, проводимая во взаимном сотрудничестве. Также в последние годы были затронуты меры, установленные Республикой Узбекистан по дальнейшему расширению сотрудничества со Всемирной организацией интеллектуальной собственности в обеспечении защиты интеллектуальной собственности и ее анализа.

Ключевые слова: защита интеллектуальной собственности, Всемирная организация интеллектуальной собственности (ВОИС), СИЗАК, Центр поддержки технологий и инноваций (TIQQM), Национальная стратегия Республики Узбекистан в области развития интеллектуальной собственности.

Mamlakatimizda intellektual mulk sohasida, shu jumladan mazkur sohada davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish bo'yicha islohotlar izchil amalga oshirilmoqda. Bunda ushbu islohotlari amalga oshirishda asos bo'lib xizmat qiluvchi milliy qonunchilik asoslarini yaratish, ushbu sohalarni rivojlantirishning uzoq muddatli istiqbollarini belgilash bilan bir qatorda xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar xorijiy davlatlar bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatishga katta e'tibor qaratildi.

Bozor iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi va uni rivojlantirishning asosiy omillarida biri sifatida intellektual mulkni rivojlantirish, uning muhofazasini ta'minlashda huquqiy asoslarni yaratish, xalqaro hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yish mamlakatni rivojlantirishda muhim yo'nalishlardan biri etib belgilandi. Ushbu sohada, eng avvalo, Butunjahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatishga muhim e'tibor qaratildi. O'zbekiston Respublikasi 1991-yilning o'zidayoq Butunjahon intellektual mulk tashkilotiga a'zo bo'lib kirdi. Butun dunyoda davlatlar hamkorligi orqali va kerak bo'lganda, boshqa har qanday xalqaro tashkilot bilan aloqada intellektual mulkni muhofaza qilishga ko'maklashish hamda ittifoqlarning ma'muriy hamkorligini ta'minlash tashkilotning asosiy maqsadi hisoblanadi¹.

Butunjahon intellektual mulk tashkiloti (BIMT) intellektual mulk (IP) xizmatlari, siyosati, axborot va hamkorlik sohasidagi global forumdir. BIMT Birlashgan Millatlar Tashkilotining o'z-o'zini moliyalashtiruvchi tuzilmasi bo'lib, unga 193 davlat a'zo hisoblanadi. BIMT 1970-yil 26-aprelda Butunjahon intellektual mulk tashkiloti konvensiyasi (1967-yil 14-iyul, Stokgolm) kuchga kirgandan so'ng tashkil etilgan.

O'zbekiston Respublikasi mazkur tashkilotga a'zo bo'lib kirgach intellektual mulkning turli yo'nalishlari bo'yicha hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yishga kirishildi. O'tgan davr mobaynida O'zbekiston BMTning 20 ga yaqin shartnomalarini ratifikatsiya qilgan:

- Butunjahon intellektual mulk tashkilotini ta'sis etish Konvensiyasi;
- Sanoat mulkini muhofaza qilish to'g'risidagi Parij konvensiyasi;
- Patent kooperatsiyasi to'g'risidagi shartnoma;
- Tovar belgilari bo'yicha qonunchilik to'g'risidagi shartnoma;
- Patent jarayondari maqsadlari uchun mikroorganizmlarni deponenlashtirishni tan olish to'g'risidagi Budapesht shartnomasi;
- Xalqaro patent klassifikatsiyasi to'g'risidagi Strasburg bitimi;
- Belgilarni ro'yxatdan o'tkazish uchun tovar va xizmatlarning xalqaro klassifikatsiyasi to'g'risidagi Nitssa bitimi;
- O'simliklarning yangi navlarini muhofazalash bo'yicha Konvensiya;
- Adabiy va badiiy asarlarni himoya qilish to'g'risidagi Bern konvensiyasi;
- Sanoat namunalarining xalqaro klassifikatsiyasini ta'sis etish to'g'risidagi Lokarno bitimi;
- Patent qonunlari to'g'risidagi shartnoma;

¹ Qarang. Butunjahon intellektual mulk tashkilotini ta'sis etish Konvensiyasi.

Belgilarni xalqaro ro'yxatga olish to'g'risida Madrid Bitimiga Bayonnoma;

Mualliflik huquqi bo'yicha shartnoma;

Ijrolar va fonogrammalar bo'yicha shartnoma;

Ko'zi ojiz, ko'rishda nuqsoni bo'lgan va bosma axborotni idrok etishda boshqa jihatdan qobiliyati cheklangan shaxslarning nashr etilgan asarlardan foydalanishini yengillashtirish to'g'risidagi Marokash shartnomasi.

O'zbekiston Respublikasi mazkur shartnoma va konvensiyalarni ratifikatsiya qilish asnosida ularning talab va tavsiyalaridan kelib chiqqan holda turli intellektual mulk obyektlarini muhofaza qilishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan hamda ilgari qabul qilinganlari milliy manfaatlardan kelib chiqqan holda ushbu shartnoma va konvensiyalarga muvofiqlashtirilgan. Bularga misol sifatida "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida"gi qonun, "Tovar belgilari, xizmat ko'rsatish belgilari va tovar kelib chiqqan joy nomlari to'g'risida"gi qonun, "Ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari to'g'risida"gi qonun, "Elektron hisoblash mashinalari uchun yaratilgan dasturlar va ma'lumotlar bazalarining huquqiy himoyasi to'g'risida"gi qonun, "Integral mikrosxemalar topologiyalarini huquqiy muhofaza qilish to'g'risida"gi qonun va boshqalarni ko'rsatishimiz mumkin.

O'zbekiston BIMTga a'zo bo'lgach o'zaro aloqalar yildan-yilga rivojlanib bordi. O'zbekiston vakillari BIMT tomonidan tashkil etilgan bir qator xalqaro konferensiyalarda ishtirok etdilar. Shuningdek, BIMTning vakillari O'zbekistonga tashrif buyurib, o'zaro hamkorlikda Toshkent va boshqa shaharlarda konferensiya va anjumanlar tashkil etildi. Xususan, 1996-yilda BIMT Bosh direktori Arpad Bogsha va 2000-yilda Kamil Idris boshchiligidagi BIMT Xalqaro byurosi vakillarining rasmiy tashrifi davomida O'zbekistonning davlat patentlash va litsenziyalash siyosatini amalga oshirishdagi nufuzi va mavqeyi rasman tan olindi. Buning yorqin misoli sifatida jahondagi davlatlar rahbarlari ichida birinchilardan bo'lib O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimov milliy patentlash tizimini shakllantirish va rivojlantirishdagi ulkan hissasi, ixtirochilik faoliyatidagi ko'magi hamda mamlakatimizning sanoat mulk ob'ektlarini xalqaro patentlash huquqiy jarayonlaridagi faol ishtiroki uchun Butunjahon intellektual mulk tashkilotining Katta oltin medali bilan mukofotlandi².

2013-yil 1-mayda Butunjahon intellektual mulk tashkiloti va O'zbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligi tomonidan tashkil etilgan Patent kooperatsiyasi shartnomasi (RST) tizimi bo'yicha Milliy seminar o'tkazildi. Seminar ishi jarayonida BIMT vakili va Agentlik mutaxassislari tomonidan xalqaro talabnomalarni tuzish, topshirish va ko'rib chiqish (PCT-SAFE namoyishi), xalqaro patent qidiruvi, xalqaro dastlabki ekspertizasi, RST talabnomalarini elektron yo'l bilan topshirish, talabnoma beruvchilar uchun xizmatlar (ePCT) va RST bo'yicha axborot resurslari masalalari muhokama qilindi.

² Intellektual mulk huquqi: rivojlantirish istiqbollari / Ma'sul muharrir: A.G'afurov. –T.: "Adolat", 2012. 68 bet.

Butunjahon intellektual mulk tashkiloti (BIMT) va O'zbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligi o'zaro hamkorlikda 2014-yilning 20-23-may kunlari "Oliy o'quv yurtlari va ilmiy-tadqiqot muassasalarida intellektual mulk" mavzusida, 2015-yilning 12-15-may kunlari "Tovar belgilarining huquqiy muhofazasi masalalari va belgilarni ro'yxatga olishning Madrid tizimi" mavzusida, 2016-yilning 12-15-may kunlari "Innovatsiya va intellektual mulk" mavzusida va boshqa qator mavzularda turli darajadagi seminar va uchrashuvlar o'tkazildi.

Agentlik vakillari 2017-yilda Jeneva shahrida o'tkazilgan BIMTga a'zo davlatlar vakillarining Assambleya yig'ililishida ishtirok etdilar. Mazkur yig'ilish doirasida agentlik vakillari BIMT bosh direktori F.Garri bilan uchrashdilar. F.Garri O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlarni yuqori baholab, O'zbekistonning BIT faoliyatidagi sezilarli ishtirokini ta'kidladi. Shuningdek, agentlik mutaxassislarining malakasini oshirish masalalarida zaruriy yordam ko'rsatishga va'da berdi. Mazkur uchrashuvda erishilgan o'zaro kelishuvga muvofiq 2017-yil 6-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligi va Jahon intellektual mulk tashkiloti o'rtasida "O'zbekiston Respublikasida texnologiyalarni va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash markazlarini tashkil etish to'g'risida"gi memorandum imzolandi. Ushbu kelishuvda o'zaro hamkorlikda texnologiyalarni va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash markazlarini tashkil etish belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 1-noyabrdagi "Ilmiy-tadqiqot muassasalarining infratuzilmasini yanada mustahkamlash va innovatsion faoliyatini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3365-son Qaroriga asosan Butunjahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlikda texnologiyalar va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash markazlari tarmoqlarini tashkil etish bo'yicha chora-tadbirlar belgilangan³.

Ushbu Memorandumga muvofiq 2017-yildan davomida Agentlikning Intellektual mulk sohasida kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish o'quv markazi "IP-CENTER" DUK tomonidan respublikamiz Oliy o'quv yurtlari va Fanlar Akademiyasi ilmiy-tekshirish institutlarida Texnologiyalar va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash markazlari (Markaz) tashkil qilib kelmoqda.

Hozirgi kunga kelib respublikamizda jami 9 ta, jumladan Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti, Akademik S.Yu.Yunusov nomidagi O'simlik moddalari kimyosi instituti, Berdaq nomidagi Qoraqalpog'iston Davlat universiteti, Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti, Farg'ona davlat universiteti, "Fizika-quyosh" ilmiy-ishlab chiqarish birlashmasi Fizika texnika instituti, Jizzax politexnika instituti, Namangan muhandislik texnologiya instituti va Andijon davlat universiteti qoshlarida Texnologiyalar va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash markazlari tashkil etilgan.

Mazkur mazkazlarning asosiy vazifalari etib quyidagilar belgilangan:

- ixtirolar va foydali modellar bo'yicha patent olish, jumladan RST protsedurasi bo'yicha patentlarni xalqaro muhofaza qilishga ko'maklashish;
- ilmiy-texnik axborotlardan, jumladan intellektual mulk sohasidagi ixtisoslashtirilgan ma'lumotlar bazalaridan samarali foydalanish, innovatsion faoliyat yurituvchi

³ Qarang. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 1-noyabrdagi "Ilmiy-tadqiqot muassasalarining infratuzilmasini yanada mustahkamlash va innovatsion faoliyatini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3365-son Qarori. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 02.04.2021-y., 06/21/6198/0269-son.

xo'jalik sub'yektlari va individual ixtirochilarga IMA hamda BIMTning patent va nopatent axborot resurslari, shuningdek, boshqa axborot resurslariga kirish imkoniyatiga erishishda yordam ko'rsatish orqali mamlakatning innovatsion tarqqiyotiga xizmat qilish;

- intellektual faoliyat natijalarini yaratishni va ulardan samarali foydalanishni rag'batlantirish;

- intellektual mulk natijalaridan foydalanish va ularni huquqiy muhofaza qilish nazariyasi hamda amaliyotining dolzarb masalalariga bag'ishlangan ilmiy-amaliy konferentsiyalar va o'quv seminarlari tashkil etish, ularga tayyorgarlik ko'rish hamda o'tkazishda, shuningdek, intellektual mulk ob'yektlarining huquqiy muhofazasi asoslari to'g'risidagi ilmiy-uslubiy va axborot materiallarini tarqatishda ishtirok etish orqali jamiyatda innovatsion faoliyatni targ'ib qilish va ommalashtirish;

- huquqiy muhofazaga ega bo'lgan intellektual mulk ob'yektlarini ularni xalqaro bozorga kiritish bilan birga kelgusida kommertsializatsiya qilish maqsadida texnologiyalar transferini amalga oshirishda ko'mak ko'rsatish.

Bugungi kunda mazkazlar belgilangan ushbu vazifalardan kelib chiqqan holda faoliyat yuritib kelmoqda. Birgina Guliston davlat universitetida tashkil etilgan texnologiyalar va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash markazida 2021-yilning 11 oyi mobaynida TIQQM tomonidan 7 ta patent olishga, 35 ta talabnoma topshirishga ko'maklashilgan. Shuningdek, xorijiy ilmiy jurnallarda 190 dan ortiq maqolalar chop etilgan. Universitet ilmiy bo'limi bilan hamkorlikda TIQQM 2021 yilda 10 dan ortiq tadbirlarni tashkil etib, 700 nafardan ortiq yoshlar qamrab olingan.

Keltirib o'tilgan ushbu raqamlar markalar tashkil etishda BIMT hamkorlik qay darajada samarali ahamiyat kasb etganini ko'rsatadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-fevraldagi "Intellektual mulk sohasida davlat boshqaruvini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4168-son Qaroriga asosan tasdiqlangan "yo'l xaritasi"da Butunjahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlikni yanada kengaytirish vazifasi qo'yilgan. Xususan, quyidagi masalalar bo'yicha BIMT bilan hamkorlikni amalga oshirish chora-tadbirlari belgilangan:

- "Tashkent Law Spring" xalqaro yuridik forumi doirasida intellektual mulkni huquqiy muhofaza qilishning dolzarb tendensiyalarini muhokama qilish;

- Xalqaro normativ-huquqiy hujjatlar, BIMTning texnik qo'llanmalari va ilmiy kitoblarini tarjima qilish va moslashtirish bo'yicha BIMTning texnik ko'magini oshirish;

- Intellektual mulk, shu jumladan uning huquqiy himoyasi sohasidagi milliy mutaxassislarni JIMTning shtab-kvartirasiga stajirovkaga yuborish;

- Jamiyatda intellektual mulk ob'yektlariga bo'lgan huquqqa nisbatan hurmat bilan qarash madaniyatini shakllantirishga qaratilgan targ'ibot choralari va ishlarini o'tkazish⁴.

Mazkur qarorda belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlash yuzasidan Intellektual mulk agentligi tomonidan bir qator ishlar amalga oshirildi. Masalan, 2019-yil 11-12- sentabr kunlari Agentlik tomonidan BIMT bilan hamkorlikda "Intellektual mulkka nisbatan hurmat

⁴ Qarang. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-fevraldagi "Intellektual mulk sohasida davlat boshqaruvini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4168-son Qarori. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 26.04.2022-y., 07/22/221/0357-son.

munosabatini oshirish” mavzusida seminar tashkil etildi. Mazkur seminarda BIMT, Estoniya, Belgiya va boshqa davlatlardan vakillar ishtirok etishdi. Ushbu seminar davomida intellektual mulk ob’yektlariga nisbatan hurmat bilan qarash madaniyatini shaktlantirish va oshirishning konsepsual asoslari, mazkur sohada BIMTning tutgan roli, intellektual mulk sohasida huquqbuzarliklarning oldini olish bo’yicha xalqaro hamkorlik va bu boradagi rivojlangan davlatlarning tajribasi muhokama qilindi.

Seminar yakunida “Intellektual mulk sohasida huquqbuzarliklarning oldini olish bo’yicha bo’yicha strategik hamkorlik” mavzusida davra suhbat tashkil etildi. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 28-yanvardagi “Intellektual mulk ob’yektlarini muhofaza qilish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi PQ-4965-son Qaroriga asosan Butunjahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlikda “Intellektual mulkni rivojlantirish sohasida O’zbekiston Respublikasining milliy strategiyasi”ni ishlab chiqish belgilangan⁵.

Ushbu milliy strategiyani qabul qilish qilishdan maqsad intellektual mulk sohasini rivojlantirishning keyingi yo’nalishlarini va intellektual mulk tizimidagi manfaatdor davlat tashkilotlari, ularning vazifalari va vakolatlarini belgilash, shuningdek, alohida e’tiborga molik asosiy muammolarni ochib berishdan iboratdir.

Strategiya vazifalari quyidagilardan iborat:

intellektual mulk sohasini rivojlantirish masalasiga tizimli yondoshuvni va muammoli masalalarning bartaraf etilishini ta’minlash;

davlat idoralarining o’zaro hamkorligini kuchaytirish, jumladan, intellektual mulk borasidagi qonunchilikni bir xilda talqin etilishi borasida; qatnashuvchi tomonlarning mas’uliyatini oshirish;

ilmiy-texnik ijodkorlik va innovatsion fikrlash tadbirkorlik uchun qulay shart- sharoit yaratish;

qatnashuvchi barcha tomonlarda intellektual mulkka nisbatan hurmat hissin shakllantirish.

Bugungi kunda ushbu vazifalar ijrosini ta’minlash maqsadida BIMT bilan hamkorlik aloqalari yo’lga qo’yilgan bo’lib, milliy strategiyani ishlab chiqish bo’yicha tegishli ishlar amalga oshirilmoqda.

Yuqoridagilardan kelib chiqib xulosa qilish mumkinki, Butunjahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlik munosabatlari O’zbekistonda intellektual mulk muhofazasini ta’minlash, uning huquqiy asoslarini yaratish hamda ushbu sohada davlat boshqaruvini takomillashtirib borilishida muhim ahamiyat kasb etdi. O’zbekiston tomonidan BIMTning 20 ga yaqin xalqaro konvensiya va shartnomalari ratifikatsiya qilindi. Mazkur xalqaro hujjatlar asosida intellektual mulkni tartibga solish, uning huquqiy muhofazasini ta’minlashga qaratilgan bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi va BIMTning taklif va tavsiyalari asosida takomillashtirib borildi. Bu esa intellektual mulk huquqining buzilishining oldini olish, intellektual mulk sub’yektlarining buzilgan huquqlarini tiklashda muhim rol o’ynadi. Shuningdek, O’zbekiston tarafi tashabbusi bilan BIMT bilan hamkorlikda turli tadbir va

⁵ Qarang. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 28-yanvardagi “Intellektual mulk ob’yektlarini muhofaza qilish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi PQ-4965-son Qarori. Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 07.07.2023-y., 06/23/108/0460-son.

konferensiyalar tashkil etildi. Amalga oshirilgan ushbu chora-tadbirlar xalqaro hamjamiyat ko'z o'ngida O'zbekiston mavqeyini oshirib, intellektual mulk sohasida boshqa tashkilotlar va davlatlar bilan hamkorlik aloqalarining o'rnatilishiga imkon yaratdi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 26-apreldagi "Intellektual mulk sohasini yanada rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-221-son Qaroriga asosan tasdiqlangan 2022 — 2026-yillarda O'zbekiston Respublikasida intellektual mulk sohasini rivojlantirish strategiyasi. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 07.07.2023-y., 06/23/108/0460-son;
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 28-yanvardagi "Intellektual mulk ob'yektlarini muhofaza qilish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4965-son Qarori. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 07.07.2023-y., 06/23/108/0460-son;
3. Intellektual mulk huquqi: rivojlantirish istiqbollari / Ma'sul muharrir: A.G'afurov. –T.: "Adolat", 2012. 68 bet;
4. Intellektual mulk huquqining dolzarb muammolari / xorijiy ekspertlar ishtirokida (videokonferensiya shalida) Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to'plami. – T.: TDYU, 2020. – 336 bet;
5. Intellektual mulk. Darslik. Mas'ul muharrirlar: yu.f.d., prof., O.Oqyulov, yu.f.f.d. (PhD), dosent N.E.G'afurova // Mualliflar jamoasi. – T.: TDYU nashriyoti, 2019. – 588 bet;
6. Рустамбеков И.Р., Мусаев С.Ф. Международное авторское и патентное право. – Т.: ТГЮУ, 2016. – 280 стр.

Internet saytlari

7. www.lex.uz
8. www.norma.uz
9. www.huquqiportal.uz